

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ ખાતે

સ્પેશિયલ ક્રિમિનલ અપ્લિકેશન (કવોશિંગ) નં. ૮૨૯/૨૦૧૮

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી જે.બી. પારડીવાલા

=====

૧	શું સ્થાનિક અખબારોના રીપોર્ટ્સને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી છે?	હા
૨	રીપોર્ટરને મોકલવામાં આવે કે નહીં?	હા
૩	શું ન્યાયમૂર્તિઓ ચુકાદાની આખરી નકલ જોવા માંગે છે?	ના
૪	શું આ કેસમાં ભારતીય બંધારણ અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલ કોઈ હુકમના અર્થઘટન અંગે કાયદાનો કોઈ નોંધપાત્ર પ્રશ્ન સમાયેલ છે?	ના

આ ચુકાદો તાબાની અદાલતોમાં પરિપત્રિત કરવો.

=====

મનીષ @ રાજુ દેવશીભાઈ ચોવડિયા....અરજદાર(ઓ)

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય....સામાવાળા(ઓ)

=====

ઉપસ્થિતિ:

અરજદાર(ઓ) નં. ૧ તરફથી વકીલ શ્રી મનન એ. શાહ

સામાવાળા(ઓ) નં. ૧ તરફથી સરકારી વકીલ

=====

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી જે.બી. પારડીવાલા

તારીખ : ૦૧/૦૨/૨૦૧૮

મૌખિક ચુકાદો

૧.

ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળની આ અપિલકેશન દ્વારા, અરજદાર-મૂળ આરોપી ક્રિમિનલ રિવિઝન અપિલકેશન નં. ૪૫૭/૨૦૧૭ માં ૧૦મા એડિશનલ સેશન્સ જજ, સુરત દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ તારીખ

૦૬.૦૧.૨૦૧૮ ના હુકમની કાયદેસરતા અને માન્યતાને પડકારે છે, કે જેના દ્વારા, રિવિઝનલ કોર્ટે અહીંના અરજદાર દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલ રિવિઝન અપિલિકેશનને નકારી કાઢી હતી અને તે દ્વારા ઇન્ડિયન પીનલ કોડની કલમ ૧૧૪ સાથે વાંચતા કલમ ૪૬૫, ૪૬૭, ૪૬૮, ૪૭૧, ૪૧૩, ૪૬૫ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુના માટે સુરતના રાંદેર પોલીસ સ્ટેશનમાં નોંધાયેલ સી.આર. નં. I-૩૧/૨૦૧૭ વાળી ફર્ટ ઇન્ફોર્મેશન રિપોર્ટના સંબંધમાં દાખલ કરવામાં આવેલ ડિફોલ્ટ જામીન અપિલિકેશનને નકારતા ૧૦મા એડિશનલ સિવિલ જજ અને એડિશનલ ચીફ જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ, સુરત દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ તારીખ ૧૬.૧૨.૨૦૧૭ ના હુકમને બહાલી આપી હતી.

૨.

રેકર્ડ પરના સાધનો પરથી જણાય છે કે ઇન્ડિયન પીનલ કોડની કલમ ૩૭૯ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુના માટે રાંદેર પોલીસ સ્ટેશન, સુરત ખાતે તારીખ ૧૧.૦૩.૨૦૧૭ ના રોજ સી.આર. નં. I-૩૧/૨૦૧૭ વાળી ફર્ટ ઇન્ફોર્મેશન રિપોર્ટ નોંધવામાં આવી હતી.

૩.

તારીખ ૨૬.૦૯.૨૦૧૭ ના રોજ, તપાસ અધિકારીએ ફર્ટ ઇન્ફોર્મેશન રિપોર્ટમાં ઇન્ડિયન પીનલ કોડની કલમ ૧૧૪ સાથે વાંચતા કલમ ૪૬૫, ૪૬૭, ૪૬૮, ૪૭૧, ૪૧૩ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનાઓ ઉમેરવા માટે વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ રિપોર્ટ દાખલ કર્યો હતો.

૪.

અહીંના અરજદારની લાજપોર સેન્ટ્રલ જેલમાંથી ટ્રાન્સફર વોરંટ દ્વારા તારીખ ૨૬.૦૮.૨૦૧૭ ના રોજ ધરપકડ કરવામાં આવી હતી. તારીખ ૨૭.૦૮.૨૦૧૭ ના રોજ, અરજદારને જે.એમ.એફ.સી. સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવ્યા હતા, જેમણે અરજદારને તારીખ ૨૮.૦૮.૨૦૧૭ સુધી પોલીસ કસ્ટડીમાં રિમાન્ડ પર સોંપ્યા હતા. પોલીસ રિમાન્ડ પૂર્ણ થતાં, અરજદારને જ્યુડિશિયલ કસ્ટડીમાં રિમાન્ડ પર મોકલવાનો હુકમ કરવામાં આવ્યો હતો. એવું જણાય છે કે જ્યુડિશિયલ કસ્ટડીમાં ૬૦ દિવસનો સમયગાળો તારીખ ૨૫.૧૧.૨૦૧૭ ના રોજ પૂર્ણ થયો હતો. તે સમય સુધીમાં ચાર્જશીટ દાખલ કરવામાં આવી ન હતી. તારીખ ૧૪.૧૨.૨૦૧૭ ના રોજ, અરજદારે સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૧૬૭(૨) હેઠળ અપિલિકેશન દાખલ કરી અને ડિફોલ્ટ જામીન માટે અરજ કરી. વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટે એવું ઠરાવીને આવી અપિલિકેશન નકારી કાઢી કે ચાર્જશીટ ૬૦ દિવસમાં નહીં પરંતુ ૮૦ દિવસમાં દાખલ કરવાની હોય છે. ડિફોલ્ટ જામીન અપિલિકેશન નકારતા આવા હુકમથી અસંતુષ્ટ થઈને, અરજદારે સેશન્સ કોર્ટ સમક્ષ ક્રિમિનલ રિવિઝન અપિલિકેશન દાખલ કરી હતી અને તે રિવિઝન અપિલિકેશન પણ નકારી કાઢવામાં આવી હતી. નીચેની અદાલતો દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા હુકમોથી અસંતુષ્ટ થઈને, અરજદાર અહીં આ અદાલત સમક્ષ ઉપસ્થિત થયા છે.

૫.

મારી વિચારણા હેઠળનો મુદ્દો એ છે કે જે કેસમાં આરોપી સામે આઈ.પી.સી. ની

કલમ ૪૬૭ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનાનો આરોપ મૂકવામાં આવ્યો હોય, તેમાં ચાર્જશીટ ૬૦ દિવસમાં દાખલ થવી જોઈએ કે ૯૦ દિવસમાં.

૬.

અરજદાર તરફથી ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલ શ્રી શાહે રજૂઆત કરી હતી કે આઈ.પી.સી. ની કલમ ૪૬૭ હેઠળના ગુના માટે, અદાલત ૧૦ વર્ષથી ઓછા સમયગાળા માટે સજા ફરમાવી શકે છે. આઈ.પી.સી. ની કલમ ૪૬૭ એવી જોગવાઈ કરતી નથી કે લઘુત્તમ સજા ૧૦ વર્ષથી ઓછી ન હોવી જોઈએ. શ્રી શાહે રજૂઆત કરી હતી કે સદર સંહિતાની કલમ ૧૬૭(૨) ના પરંતુકના ખંડ (૧) હેઠળ, જો કોઈ ગુના માટે લઘુત્તમ સજા ૧૦ વર્ષથી ઓછી ન હોય, તો જ ચાર્જશીટ દાખલ કરવા માટે ૯૦ દિવસનો સમયગાળો લાગુ પડશે. જો ગુનો ૧૦ વર્ષ સુધીની કોઈપણ મુદત માટે શિક્ષાપાત્ર હોય, તો ચાર્જશીટ રજૂ કરવા માટે ૬૦ દિવસનો સમયગાળો સમયમયાદા રહેશે.

૭.

અરજદાર તરફથી ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલ શ્રી શાહે તેમની રજૂઆતોના સમર્થનમાં પંજાબ અને હરિયાણા હાઈકોર્ટના **સોમ નાથ અને અન્ય વિરુદ્ધ પંજાબ રાજ્ય**, ૨૦૧૧ સી.આર.આઈ.એલ.જે. ૩૦૯૭ ના કેસમાં આપેલા એક ચુકાદા પર આધાર રાખ્યો હતો, જેમાં હાઈકોર્ટના વિદ્વાન સિંગલ જજે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું;

“૯.

તેમાં કોઈ શંકા નથી કે જો ગુનો મૃત્યુદંડ, આજીવન કેદ અથવા દસ વર્ષથી ઓછી ન હોય તેવી મુદતની કેદની શિક્ષાપાત્ર હોય, તો ફરિયાદ પક્ષની એજન્સી દ્વારા ૯૦ દિવસની અંદર ચલાણ રજૂ કરવાનું હોય છે, જોકે, જો ગુનો મૃત્યુદંડ, આજીવન કેદ અથવા દસ વર્ષથી ઓછી ન હોય તેવી મુદતની કેદની શિક્ષાપાત્ર ન હોય, તો કસ્ટડીની તારીખથી ૬૦ દિવસની અંદર ચલાણ રજૂ કરવાનું હોય છે.

૧૦.

ઇન્ડિયન પીનલ કોડની કલમ ૪૬૭ નીચે મુજબ વંચાય છે:—
"૪૬૭. કિંમતી જામીનગીરી, વસિયતનામું વગેરેની બનાવટ—જે કોઈ કોઈ દસ્તાવેજ, કે જે કિંમતી જામીનગીરી અથવા વસિયતનામું, અથવા પુત્ર દત્તક લેવાની સત્તા હોવાનું દર્શાવતો હોય, અથવા જે કોઈ વ્યક્તિને કોઈ કિંમતી જામીનગીરી બનાવવાની અથવા ટ્રાન્સફર કરવાની, અથવા તેના પર મુદલ, વ્યાજ અથવા ડિવિડન્ડ મેળવવાની, અથવા કોઈપણ નાણાં, જંગમ મિલકત અથવા કિંમતી જામીનગીરી મેળવવાની અથવા પહોંચાડવાની સત્તા આપતો હોવાનું દર્શાવતો હોય, અથવા કોઈપણ દસ્તાવેજ કે જે નાણાંની ચુકવણી સ્વીકારતી ભરપાઈ કે પહોંચ, અથવા કોઈપણ જંગમ મિલકત અથવા કિંમતી જામીનગીરી પહોંચાડ્યાની ભરપાઈ કે પહોંચ હોવાનું દર્શાવતો હોય, તેની બનાવટ કરે, તેને આજીવન

કેદની, અથવા બંનેમાંથી કોઈપણ વર્ણનની કેદ કે જે દસ વર્ષ સુધી લંબાવી શકાય તેની શિક્ષા કરવામાં આવશે, અને તે દંડને પણ પાત્ર રહેશે".

૧૧.

નિર્વિવાદપણે, ઇન્ડિયન પીનલ કોડની કલમ ૪૬૭ હેઠળ, અદાલત દસ વર્ષ કરતાં ઓછા સમયગાળા માટે સજા ફરમાવી શકે છે. આઈ.પી.સી. ની કલમ ૪૬૭ એવી જોગવાઈ કરતી નથી કે લઘુત્તમ સજા દસ વર્ષ કરતાં ઓછી ન હોવી જોઈએ.

૧૨.

આ અદાલતના અભિપ્રાય મુજબ, સદર સંહિતાની કલમ ૧૬૭(૨) ના પરંતુકના ખંડ (૧) હેઠળ, જો કોઈ ગુના માટે લઘુત્તમ શિક્ષા ૧૦ વર્ષથી ઓછી ન હોય તો ક્રિ. મિસ. નં. એમ-૧૦૨૧૯/૨૦૧૧ ડ ચલાણ દાખલ કરવા માટે માત્ર ૯૦ દિવસનો સમયગાળો જ લાગુ પડશે, જો ગુનો દસ વર્ષ સુધીની કોઈપણ મુદત માટે શિક્ષાપાત્ર હોય તો ચલાણ રજૂ કરવા માટે ૬૦ દિવસનો સમયગાળો લાગુ પડશે. મને ૧૯૯૧, અલ્હાબાદ ક્રિમિનલ રિપોર્ટ્સ, ૩૮૩ માં રિપોર્ટ થયેલ સોહન લાલ વિરુદ્ધ રાજ્ય ના કેસમાં અલ્હાબાદ હાઈકોર્ટના વિદ્વાન સિંગલ જજના ચુકાદાથી તેમજ ૧૯૯૭(૧) આર.સી.આર. (ક્રિમિનલ) ૧૯૩ માં રિપોર્ટ થયેલ ઓમ પ્રકાશ ગબ્બર વિરુદ્ધ પંજાબ રાજ્ય ના કેસમાં આ અદાલતની ડિવિઝન બેંચના

ચુકાદાથી સમર્થન મળે છે. આ અદાલતે ઓમ પ્રકાશ ગબ્બર (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં પેરા નં. ૪ અને ૫ માં નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે:—

"૪. આ જોગવાઈ સોહન લાલ (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં અલ્હાબાદ હાઈકોર્ટ સમક્ષ વિચારણા માટે આવી હતી. તેની અસરોની ચર્ચા કર્યા પછી, વિદ્વાન ન્યાયાધીશે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:—

"કોડ ઓફ ક્રિમિનલ પ્રોસિજરની કલમ ૧૬૭(૨)(એ) નિર્ધારિત કરે છે કે જો મેજિસ્ટ્રેટને ખાતરી થાય કે તેમ કરવા માટે પૂરતા કારણો અસ્તિત્વમાં છે તો તેઓ આરોપી વ્યક્તિને પોલીસ કસ્ટડી સિવાય, પંદર દિવસની મુદતથી વધુ સમય માટે અટકાયતમાં રાખવાની સત્તા આપી શકે છે. પરંતુ જ્યાં તપાસ મૃત્યુદંડ/આજીવન કેદ અથવા ક્રિ. મિસ. નં. એમ-૧૦૨૧૯/૨૦૧૧ ૭ દસ વર્ષથી ઓછી ન હોય તેવી મુદતની કેદની શિક્ષાપાત્ર ગુના સાથે સંબંધિત હોય ત્યાં અટકાયતનો કુલ સમયગાળો નેવું દિવસથી વધુ રહેશે નહીં. જો તપાસ અન્ય કોઈપણ ગુના સાથે સંબંધિત હોય, તો અટકાયતનો કુલ સમયગાળો સાઠ દિવસથી વધુ રહેશે નહીં. "દસ વર્ષથી ઓછી ન હોય તેવી મુદતની કેદ" શબ્દોનો અર્થ એ છે કે મહત્તમ શિક્ષા દસ વર્ષની રહેશે. 'દસ વર્ષથી ઓછી નહીં' શબ્દપ્રયોગને 'દસ વર્ષ સુધી' શબ્દપ્રયોગ સાથે ગૂંચવવો જોઈએ નહીં. એવા કેસમાં જ્યાં મહત્તમ શિક્ષા દસ વર્ષ સુધીની હોય, ત્યાં અટકાયતનો સમયગાળો, કે જે સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૧૬૭(૨) હેઠળ માન્ય છે તે માત્ર સાઠ દિવસનો છે."

અમારા મતે, ઉપરોક્ત ફરો સદર સંહિતાની કલમ ૧૬૭(૨) ની જોગવાઈઓના સ્પષ્ટ આશયનો સંપૂર્ણ સારાંશ આપે છે.

પ. રાજ્યના વિદ્વાન વકીલ શ્રી રંધાવાએ, જોકે, તેજિન્દર સિંહ દેસંજ (ઉપર મુજબ) ના કેસના નિર્ણય પર આધાર રાખ્યો છે. એ સાચું છે કે આ નિર્ણય રાજ્યના વકીલની તરફેણમાં છે, પરંતુ અમે જોયું કે વિદ્વાન ન્યાયાધીશે આ બાબતમાં ઊંડાણપૂર્વક વિચાર કર્યો ન હતો અને સદર કલમના શબ્દોનું પુનરાવર્તન કર્યા પછી, સીધા જ તેમના તારણો પર આવી ગયા હતા.

અમારો એવો અભિપ્રાય છે કે બે અલગ અલગ પરિસ્થિતિઓ છે અને જે ગુનાઓમાં 'દસ વર્ષ સુધીની સજા' ની કેદની જોગવાઈ કરવામાં આવી છે, તેમાં ચલાણ ક્રિ. મિસ. નં. એમ-૧૦૨૧૯/૨૦૧૧ ૮ સાઠ દિવસની અંદર દાખલ કરવાનું રહેશે અને જે કેસોમાં આપવામાં આવેલી સજા દસ વર્ષથી ઓછી ન હોય (ઉદાહરણ તરીકે આઈ.પી.સી. ની કલમ ૩૦૪, ૩૦૫, ૩૦૭, ૩૧૩ વગેરે) તેમાં ચલાણ નેવું દિવસની અંદર દાખલ કરવાનું રહેશે.

અમે તે મુજબ રેફરન્સનો નીચે મુજબ જવાબ આપીએ છીએ:

સદર સંહિતાની કલમ ૧૬૭(૨)(એ)(૧) માં આવતા "૧૦ વર્ષથી ઓછી ન હોય તેવી મુદતની કેદ" શબ્દોનો અર્થ એ છે કે નિર્ધારિત લઘુત્તમ શિક્ષા દસ વર્ષની હોવી જોઈએ.

ઉપર નોંધાયેલા કારણોસર, અમારો એવો અભિપ્રાય છે કે તેજિન્દર સિંહ દેસંજ (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં વિદ્વાન સિંગલ જજનો ચુકાદો સાચો કાયદો પ્રસ્થાપિત કરતો નથી અને તે રદબાતલ કરવામાં આવે છે. અમે, તે

મુજબ, સોહન લાલ (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં અલ્હાબાદ હાઈકોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલા અર્થઘટનનો સ્વીકાર કરીએ છીએ.”

૮.

ઉપર સંદર્ભિત આવા સંજોગોમાં, શ્રી શાહ અરજ કરે છે કે નીચેની અદાલતોએ ભૂલ કરી છે અને અરજદારને ડિફોલ્ટ જમીન પર મુક્ત કરવાનો હુકમ કરવો જોઈતો હતો.

૯.

બીજી બાજુ, રાજ્ય તરફથી ઉપસ્થિત વિદ્વાન એ.પી.પી. દ્વારા આ અપિલકેશનનો ભારપૂર્વક વિરોધ કરવામાં આવ્યો છે. વિદ્વાન એ.પી.પી. એ રજૂઆત કરી હતી કે ડિફોલ્ટ જમીનના હેતુ માટે, જે મહત્વનું છે તે એ જોવાનું છે કે જેના માટે આરોપ મૂકવામાં આવ્યો છે તે ગુના માટે મહત્તમ કેટલી સજા થઈ શકે છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે આઈ.પી.સી. ની કલમ ૪૬૭ આજીવન કેદ અથવા કેદ કે જે ૧૦ વર્ષ સુધી લંબાવી શકાય અને દંડની શિક્ષાપાત્ર છે.

૧૦.

એકવાર શિક્ષા આજીવન કેદની હોય, પછી ચાર્જશીટ દાખલ કરવાનો સમયગાળો ૬૦ દિવસ નહીં પરંતુ ૯૦ દિવસનો રહેશે. ઉપર સંદર્ભિત આવા સંજોગોમાં, વિદ્વાન એ.પી.પી. અરજ કરે છે કે આ અપિલકેશનમાં કોઈ તથ્ય ન હોવાથી, તેને નકારી કાઢવામાં આવે.

૧૧.

પક્ષકારો તરફથી ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલોને સાંભળ્યા પછી અને રેકર્ડ પરના સાધનોને ધ્યાને લીધા પછી, મારી વિચારણા હેઠળ ઉપસ્થિત થતો એકમાત્ર પ્રશ્ન એ છે કે જે કેસમાં આરોપી સામે આઈ.પી.સી. ની કલમ ૪૬૭ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનાનો આરોપ મૂકવામાં આવ્યો હોય, તેમાં ચાર્જશીટ ૬૦ દિવસમાં રજૂ થવી જોઈએ કે ૯૦ દિવસમાં.

૧૨.

આઈ.પી.સી. ની કલમ ૪૬૭ નીચે મુજબ વંચાય છે;

“૪૬૭. કિંમતી જામીનગીરી, વસિયતનામું વગેરેની બનાવટ—જે કોઈ કોઈ દસ્તાવેજ, કે જે કિંમતી જામીનગીરી અથવા વસિયતનામું, અથવા પુત્ર દત્તક લેવાની સત્તા હોવાનું દર્શાવતો હોય, અથવા જે કોઈ વ્યક્તિને કોઈ કિંમતી જામીનગીરી બનાવવાની અથવા ટ્રાન્સફર કરવાની, અથવા તેના પર મુદલ, વ્યાજ અથવા ડિવિડન્ડ મેળવવાની, અથવા કોઈપણ નાણાં, જંગમ મિલકત અથવા કિંમતી જામીનગીરી મેળવવાની અથવા પહોંચાડવાની સત્તા આપતો હોવાનું દર્શાવતો હોય, અથવા કોઈપણ દસ્તાવેજ કે જે નાણાંની ચુકવણી સ્વીકારતી ભરપાઈ કે પહોંચ, અથવા કોઈપણ જંગમ મિલકત અથવા કિંમતી જામીનગીરી પહોંચાડ્યાની ભરપાઈ કે પહોંચ હોવાનું દર્શાવતો હોય, તેની બનાવટ કરે, તેને ૧[આજીવન કેદની], અથવા બંનેમાંથી કોઈપણ વર્ણનની કેદ કે જે દસ

વર્ષ સુધી લંબાવી શકાય તેની શિક્ષા કરવામાં આવશે, અને તે દંડને પણ પાત્ર રહેશે.”

૧૩.

સરળતા ખાતર, સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૧૬૭ ની પેટા-કલમો (૧) અને (૨) નીચે ટાંકવામાં આવી છે;

"૧૬૭. ચોવીસ કલાકમાં તપાસ પૂર્ણ ન થઈ શકે ત્યારે અનુસરવાની કાર્યરીતિ--(૧) જ્યારે પણ કોઈપણ વ્યક્તિની ધરપકડ કરવામાં આવે અને તેને કસ્ટડીમાં અટકાયતમાં રાખવામાં આવે, અને એવું જણાય કે કલમ ૫૭ દ્વારા નિર્ધારિત ચોવીસ કલાકના સમયગાળામાં તપાસ પૂર્ણ થઈ શકે તેમ નથી, અને આરોપ અથવા માહિતી સુસ્થાપિત હોવાનું માનવા માટેના કારણો હોય, ત્યારે પોલીસ સ્ટેશનના ઈન્ચાર્જ અધિકારી અથવા તપાસ કરનાર પોલીસ અધિકારી, જો તેઓ સબ-ઇન્સ્પેક્ટરના હોદ્દાથી નીચેના ન હોય, તો આ કેસને લગતી હવે પછી નિર્ધારિત કરવામાં આવેલી ડાયરીની નોંધોની નકલ નજીકના જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટને તાત્કાલિક મોકલશે, અને તે જ સમયે આરોપીને તે મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ મોકલશે. (૨) જે મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ આ કલમ હેઠળ આરોપી વ્યક્તિને મોકલવામાં આવે તે મેજિસ્ટ્રેટ, કેસ ચલાવવાની હકૂમત ધરાવતા હોય કે ન ધરાવતા હોય, સમયાંતરે, સમગ્ર મળીને પંદર દિવસથી વધુ ન હોય તેવી મુદત માટે, તેવા મેજિસ્ટ્રેટ યોગ્ય માને તેવી કસ્ટડીમાં આરોપીની અટકાયત કરવાનો

અધિકાર આપી શકે છે; અને જો તેમની પાસે કેસ ચલાવવાની અથવા તેને
ટ્રાયલ માટે કમિટ કરવાની હકૂમત ન હોય, અને વધુ અટકાયત બિનજરૂરી
જણાય, તો તેઓ આવી હકૂમત ધરાવતા મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ આરોપીને
મોકલવાનો હુકમ કરી શકે છે:
પરંતુ એવી શરતે કે --

(એ) જો મેજિસ્ટ્રેટને ખાતરી થાય કે તેમ કરવા માટે પૂરતા કારણો
અસ્તિત્વમાં છે, તો તેઓ પોલીસ કસ્ટડી સિવાય, પંદર દિવસની મુદત
ઉપરાંત આરોપી વ્યક્તિની અટકાયત કરવાનો અધિકાર આપી શકે છે,
પરંતુ કોઈ પણ મેજિસ્ટ્રેટ આ ફકરા હેઠળ આરોપી વ્યક્તિની કસ્ટડીમાં
અટકાયત નીચે દર્શાવેલ કરતાં વધુ કુલ સમયગાળા માટે અધિકૃત કરશે
નહીં --

(૧) નેવું દિવસ, જ્યાં તપાસ મૃત્યુદંડ, આજીવન કેદ અથવા દસ વર્ષથી
ઓછી ન હોય તેવી મુદતની કેદની શિક્ષાપાત્ર ગુના સાથે સંબંધિત હોય;
(૨) સાઠ દિવસ, જ્યાં તપાસ અન્ય કોઈપણ ગુના સાથે સંબંધિત હોય,
અને, યથાપ્રસંગ, સદરહુ નેવું દિવસ અથવા સાઠ દિવસની મુદત પૂરી
થતાં, આરોપી વ્યક્તિ જામીન આપવા તૈયાર હોય અને જામીન આપે તો
તેને જામીન પર મુક્ત કરવામાં આવશે, અને આ પેટા-કલમ હેઠળ જામીન
પર મુક્ત થયેલ દરેક વ્યક્તિ તે પ્રકરણના હેતુઓ માટે પ્રકરણ ૩૩ ની
જોગવાઈઓ હેઠળ તે રીતે મુક્ત થયેલ ગણાશે;
(બી) આ કલમ હેઠળ કોઈ પણ મેજિસ્ટ્રેટ જ્યાં સુધી આરોપીને તેમની

સમક્ષ રજૂ કરવામાં ન આવે ત્યાં સુધી કોઈપણ કસ્ટડીમાં અટકાયત
કરવાનો અધિકાર આપશે નહીં;

(સી) હાઈકોર્ટ દ્વારા આ સંબંધમાં વિશેષ સત્તા આપવામાં આવી ન હોય
તેવા બીજા વર્ગના કોઈ પણ મેજિસ્ટ્રેટ, પોલીસ કસ્ટડીમાં અટકાયત
કરવાનો અધિકાર આપશે નહીં.

સ્પષ્ટીકરણ ૧.--શંકાઓ નિવારવા માટે, આથી જાહેર કરવામાં આવે છે કે,
ફકરા (એ) માં નિર્દિષ્ટ કરેલ મુદત પૂરી થવા છતાં પણ, જ્યાં સુધી આરોપી
જામીન ન આપે ત્યાં સુધી તેને કસ્ટડીમાં અટકાયતમાં રાખવામાં આવશે.
સ્પષ્ટીકરણ ૨.--જો કોઈ પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થાય કે શું ફકરા (બી) હેઠળ જરૂરી
મુજબ આરોપી વ્યક્તિને મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવ્યો હતો કે કેમ,
તો આરોપી વ્યક્તિની રજૂઆત અટકાયત અધિકૃત કરતા હુકમ પર તેની
સહી દ્વારા સાબિત કરી શકાશે."

૧૪.

ઉપર ટાંકવામાં આવેલી જોગવાઈઓ મુજબ, જ્યારે પણ કલમ ૧૬૭ ની પેટા-
કલમ (૧) હેઠળ કોઈ આરોપીની ધરપકડ કરવામાં આવે અને તેને જ્યુડિશિયલ
મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવે, ત્યારે મેજિસ્ટ્રેટ યોગ્ય માને તેવી કસ્ટડીમાં,
સમગ્ર મળીને પંદર દિવસથી વધુ ન હોય તેવી મુદત માટે આરોપીની અટકાયત
કરવાનો અધિકાર આપી શકે છે. જોકે, જો મેજિસ્ટ્રેટને ખાતરી થાય કે તેમ કરવા
માટે પૂરતા કારણો અસ્તિત્વમાં છે, તો તેઓ પોલીસ કસ્ટડી સિવાય, પંદર

દિવસની મુદત ઉપરાંત આરોપી વ્યક્તિની અટકાયત કરવાનો અધિકાર આપી શકે છે. પરંતુ જ્યાં તપાસ મૃત્યુદંડ, આજીવન કેદ અથવા દસ વર્ષથી ઓછી ન હોય તેવી મુદતની કેદની શિક્ષાપાત્ર ગુના સાથે સંબંધિત હોય ત્યાં કોઈ પણ મેજિસ્ટ્રેટ આરોપી વ્યક્તિની કસ્ટડીમાં અટકાયત નેવું દિવસથી વધુ કુલ સમયગાળા માટે અધિકૃત કરશે નહીં અને જ્યાં તપાસ અન્ય કોઈપણ ગુના સાથે સંબંધિત હોય ત્યાં કોઈ પણ મેજિસ્ટ્રેટ આરોપી વ્યક્તિની કસ્ટડીમાં અટકાયત સાઠ દિવસથી વધુ કુલ સમયગાળા માટે અધિકૃત કરશે નહીં.

૧૫.

આઈ.પી.સી. ની કલમ ૪૬૭ નું માત્ર વાંચન દર્શાવે છે કે આ ગુનો આજીવન કેદ અથવા બંનેમાંથી કોઈપણ વર્ણનની કેદ કે જે ૧૦ વર્ષ સુધી લંબાવી શકાય અને દંડને પણ પાત્ર રહેશે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, અદાલત ૧૦ વર્ષ સુધીની સજા ફરમાવી શકે છે, પરંતુ આપેલ કેસમાં, આજીવન કેદની સજા ફટકારી શકાય છે. સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૧૬૭ ની પેટા-કલમ (૨) ના પરંતુકમાં ત્રણ ભાગોનો સમાવેશ થાય છે. પ્રથમ ભાગ આરોપી વ્યક્તિની અટકાયત અધિકૃત કરવાની મેજિસ્ટ્રેટની સત્તા સાથે સંબંધિત છે. આ ભાગમાં બે પેટા-ભાગોનો સમાવેશ થાય છે. સકારાત્મક શબ્દોમાં તે નિર્ધારિત કરે છે કે કોઈ પણ મેજિસ્ટ્રેટ આ ફરાર હેઠળ એટલે કે પેટા-કલમ (૨)(એ) હેઠળ (૧) જ્યાં તપાસ મૃત્યુદંડ, આજીવન કેદ અથવા ૧૦ વર્ષથી ઓછી ન હોય તેવી મુદતની કેદ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુના સાથે સંબંધિત હોય ત્યાં ૮૦ દિવસ (૨) જ્યાં તપાસ અન્ય કોઈપણ ગુનાઓ સાથે સંબંધિત હોય ત્યાં ૬૦ દિવસ કરતાં વધુ કુલ સમયગાળા માટે કસ્ટડીમાં

આરોપીની અટકાયત અધિકૃત કરશે નહીં. ૯૦ દિવસનો સમયગાળો એવા કેસોને લાગુ પડે છે જ્યાં તપાસ એવા ગુનાઓની ત્રણ શ્રેણીઓ સાથે સંબંધિત હોય કે જે (૧) મૃત્યુદંડ, (૨) આજીવન કેદ; અથવા (૩) દસ વર્ષથી ઓછી ન હોય તેવી મુદતની કેદ સાથે શિક્ષાપાત્ર હોય. પ્રશ્ન એ છે કે શું આઈ.પી.સી. ની કલમ ૪૬૭ એ આજીવન કેદ સાથે "શિક્ષાપાત્ર" ગુનો છે.

૧૬.

આપેલ કેસમાં પર્યાપ્ત સજા શું હોવી જોઈએ તે ચોક્કસ કેસમાં સંકળાયેલી હકીકતો અને સંજોગોના આધારે અદાલત દ્વારા નક્કી કરવાનું હોય છે. સજા ફરમાવવાનો તબક્કો આરોપી વ્યક્તિ સામે દોષિત ઠરાવવાનો હુકમ નોંધ્યા પછી જ આવે છે. પરંતુકમાં નોંધપાત્ર શબ્દ "શિક્ષાપાત્ર" છે. જે કાયદાઓમાં એવું જાહેર કરવામાં આવ્યું છે કે અમુક ગુનાઓ અમુક રીતે શિક્ષાપાત્ર છે તેમાં વપરાયેલ શબ્દ "શિક્ષાપાત્ર" નો અર્થ નિર્દિષ્ટ રીતે શિક્ષાને પાત્ર થવું થાય છે. તેને સામાન્ય રીતે સજાને પાત્ર અથવા સક્ષમ અથવા શિક્ષાને પાત્ર હોવા તરીકે, કાયદા અથવા અધિકાર દ્વારા શિક્ષા કરવાને પાત્ર હોવા તરીકે, શિક્ષા કરી શકાય અથવા શિક્ષાને પાત્ર હોય તે તરીકે વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવે છે, અને શિક્ષા કરવી જ જોઈએ તેવું નથી.

૧૭.

બુવિયર્સ લૉ ડિક્શનરીમાં "શિક્ષાપાત્ર" શબ્દનો અર્થ "સજાને પાત્ર" તરીકે

આપવામાં આવ્યો છે. "વર્સ એન્ડ ફેઝિસ" (પરમેનન્ટ એડિશન) માં નીચે મુજબનો અર્થ આપવામાં આવ્યો છે:-

"એવા કાયદામાં કે જે જણાવે છે કે ગુનો રાજ્યની જેલમાં નિર્દિષ્ટ દંડ અથવા વર્ષોની મુદત દ્વારા શિક્ષાપાત્ર છે તેમાં "શિક્ષાપાત્ર" શબ્દ દંડ અથવા વર્ષોની મુદતને કાયદામાં જણાવેલ વર્ષોની રકમ અથવા મુદત સુધી મર્યાદિત કરે છે".

"કોર્પસ જ્યુરિસ સેકન્ડમ" તેનો અર્થ નીચે મુજબ આપે છે:

"શિક્ષાને પાત્ર અથવા લાયક; કાયદા અથવા અધિકાર દ્વારા શિક્ષા કરવાને પાત્ર; વ્યક્તિઓ અથવા ગુનાઓ માટે કહેવાય છે. આ શબ્દપ્રયોગનો અર્થ "શિક્ષા કરવી જ જોઈએ" એવો નથી પરંતુ "શિક્ષા થઈ શકે છે" અથવા "શિક્ષાને પાત્ર" એવો થાય છે."

૧૮.

જ્યાં લઘુત્તમ અને મહત્તમ સજાઓ નિર્ધારિત કરવામાં આવી હોય ત્યાં કેસોની હકીકતોના આધારે બંને લાદી શકાય તેવી હોય છે. દોષિત ઠરાવ્યા પછી યોગ્ય સજા ફરમાવવાનું કામ અદાલતનું છે. આ તબક્કે એવી દલીલ કરી શકાય છે કે આઈ.પી.સી. ની કલમ ૪૬૭ એ મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા ચલાવવાપાત્ર ગુનો હોવાથી, મેજિસ્ટ્રેટ જે મહત્તમ સજા કરી શકે છે તે ત્રણ વર્ષની છે અને જો ચીફ જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા કેસ ચલાવવામાં આવે, તો તેઓ જે મહત્તમ સજા કરી શકે તે સાત

વર્ષની રહેશે. એવી દલીલ કરી શકાય કે, કોઈપણ સંજોગોમાં, આજીવન કેદની સજા કરી શકાતી નથી. તેનાથી ભાગ્યે જ કોઈ ફરક પડે. કાયદાએ આજીવન કેદ અથવા ૧૦ વર્ષ સુધી લંબાવી શકાય તેવી કેદની સજાની જોગવાઈ કરવાનું યોગ્ય માન્યું છે.

૧૯.

સુપ્રીમ કોર્ટના **રાકેશ કુમાર પોલ વિરુદ્ધ આસામ રાજ્ય**, એ.આઈ.આર. ૨૦૧૭ એસસી ૩૯૪૮ ના ખૂબ જ તાજેતરના ચુકાદામાં કાયદાનું ખૂબ જ વિસ્તૃત રીતે વિશ્લેષણ કરવામાં આવ્યું છે. સદર બાબતમાં લેવાયેલ બહુમતી ડ્રજિકોણ એ છે કે સદર સંહિતાની કલમ ૧૬૭(૨)(એ)(૧) માત્ર એવા કેસોમાં જ લાગુ પડે છે જ્યાં આરોપી સામે (૧) મૃત્યુદંડ અને તેનાથી ઓછી કોઈપણ સજાને પાત્ર ગુનાઓ; (૨) આજીવન કેદ અને તેનાથી ઓછી કોઈપણ સજાને પાત્ર ગુનાઓ અને (૩) લઘુત્તમ ૧૦ વર્ષની સજાને પાત્ર ગુનાનો આરોપ મૂકવામાં આવ્યો હોય. એવા તમામ કેસોમાં જ્યાં લઘુત્તમ સજા ૧૦ વર્ષ કરતાં ઓછી હોય પરંતુ મહત્તમ સજા મૃત્યુદંડ અથવા આજીવન કેદ ન હોય, ત્યાં કલમ ૧૬૭(૨)(એ)(૨) લાગુ પડશે અને જો ચાર્જશીટ દાખલ કરવામાં ન આવે તો આરોપી ૬૦ દિવસ પછી "ડિફોલ્ટ જામીન" મેળવવા માટે હકદાર બનશે.

૨૦.

હાલનો કેસ સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૧૬૭(૨)(એ)(૧) હેઠળ આવે છે અને આરોપી સામે આઈ.પી.સી. ની કલમ ૪૬૭ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનાનો આરોપ

મૂકવામાં આવ્યો હોવાનું ધ્યાને લેતાં ચાર્જશીટ દાખલ કરવા માટેનો વૈધાનિક સમયગાળો ૯૦ દિવસનો રહેશે.

૨૧.

અરજદાર તરફથી ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલ દ્વારા આધાર રાખવામાં આવેલ પંજાબ અને હરિયાણા હાઈકોર્ટનો નિર્ણય કાયદાની સાચી સ્થિતિ પ્રસ્થાપિત કરતો નથી.

૨૨.

ઉપરોક્ત બાબતોને ધ્યાનમાં રાખીને, આ અપિલકેશન નિષ્ફળ જાય છે અને આથી નકારી કાઢવામાં આવે છે.

(જે.બી. પારડીવાલા, ન્યાયમૂર્તિ)

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.